

УДК 339.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.77-47>

Шевчук В.Р.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту

Львівський національний університет імені Івана Франка

Бабурнич Н.І.

аспірант

Львівський національний університет імені Івана Франка

Shevchuk Vira

Candidate of Economic Sciences, Docent,

Associate Professor at the Department of Accounting and Auditing

Ivan Franko National University of Lviv

Baburnych Nataliia

Postgraduate Student

Ivan Franko National University of Lviv

АНАЛІЗ ТОВАРНО-ГЕОГРАФІЧНОЇ СТРУКТУРИ ІМПОРТУ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСНОЇ ХВОРОБИ ТА ПОВНОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ

ANALYSIS OF THE COMMODITY AND GEOGRAPHICAL STRUCTURE OF IMPORTS IN UKRAINE'S FOREIGN TRADE DURING THE CORONAVIRUS PANDEMIC AND THE FULL-SCALE RUSSIAN INVASION

Стаття присвячена аналізу географічної структури імпорту товарів в Україну. Особливу увагу акцентовано на таких зовнішніх факторах впливу на структуру імпорту як кризи, пов'язані з пандемією COVID-19 та російсько-українською війною, що зумовило вибір періоду для проведення аналізу. У статті здійснено рейтингування країн за обсягами зовнішньоекономічної діяльності з Україною за період з 2018 по 2023 роки. Проведено аналіз товарної структури імпорту у зовнішній торгівлі України з найбільшими країнами-партнерами: Польща, Китай, Туреччина, Німеччина, Італія. За результатами дослідження встановлено пріоритетні напрями імпортової діяльності у розрізі окремих груп товарів. Визначено тенденції останніх років щодо зміни груп товарів, що імпортуються в Україну, та виокремлено основні причини таких змін.

Ключові слова: зовнішня торгівля, торговельні операції, імпорт, облік, аналіз.

The article analyses the geographical structure of imports of goods to Ukraine. The relevance of the study is due to the need to study and analyse the geographical structure of import operations during the crises associated with the COVID-19 pandemic and the Russian-Ukrainian war. The article ranks countries by the volume of foreign economic activity with Ukraine for the period from 2018 to 2023. Based on statistical data, it is determined that Ukraine's dependence on Russian imports, which has been observed in recent years, began to decline after 2018 and reached zero in 2023. The article analyses the commodity structure of imports in Ukraine's foreign trade with the largest partner countries: Poland, China, Turkey, Germany, and Italy. With the beginning of the full-scale invasion and the rejection of Russian fuel and the search for new sources of its supply, the list of supplier countries has changed for Ukraine. It is determined that Poland is currently one of the five largest importers of fuel and energy products to Ukraine, and by the end of 2023, it held the lead as a supplier of diesel fuel to Ukraine. Similar to Poland, in 2023 Turkey became one of the largest exporters of fuel to the Ukrainian market. Other important components of imports to Ukraine from Poland are means of land transport (except rail) and chemical products. In 2018-2023, China increased its presence on the Ukrainian market. The first place in the ranking of the most popular goods from China is confidently held by electric machines, the second – by nuclear reactors, boilers, and machinery. An analysis of the commodity structure of imports from Germany shows that during the COVID-19 pandemic, the nomenclature group “nuclear reactors, boilers, machinery” came to the top of the structure of commodity imports to Ukraine, while during the war period, “means of land transport” regained the top spot. For another importing country, Italy, the main imported goods include electrical machinery and equipment, in particular, kitchen equipment for both professional and household consumers. Thus, the study identified the priority areas of import activity in terms of certain groups of goods.

Keywords: foreign trade, trade operations, imports, accounting, analysis.

Постановка проблеми. Налагодження зовнішньої торгівлі є складним процесом, що передбачає необхідність врахування великої кількості зовнішніх та внутрішніх факторів. У динамічному сучасному світі зміни відбуваються постійно, проте істотний вплив на зовнішньоторговельні операції, зазвичай, здійснюють масштабні події чи кризи. Протягом останніх років Україна стикнулася як з пандемією COVID-19, так і повномасштабним російським вторгненням, і це зумовило важливість вивчення впливу наведених подій на структуру зовнішньої торгівлі, зокрема, в частині імпорту. Аналіз того як змінився імпорт товарів в Україні в частині як країн-партнерів, так і номенклатури товарів/послуг, та чи визначальними були періоди криз для таких операцій, дозволить встановити загальні тенденції з метою прогнозування подальшого розвитку торговельних відносин з врахуванням обмежень і викликів, що виникають у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексний аналіз експортно-імпортних операцій України було проведено у дослідженнях: Т.Л. Краснодєд [1], А. Дунська [2], Т.В. Шепель [3], О.В. Субочев, О.М. Юркевич, Є.М. Киян [4], Т.О. Тохтамиш, О.А. Ягольницький, М.А. Овчиннікова [5], В.С. Оліховський [6], Т.І. Батракова, С.С. Фоменко [7], І.В. Тюха, В.О. Іваніна [8], О.Б. Пелех [9]. Аналіз експорту та імпорту по окремих галузях народного господарства був в центрі уваги у роботах: О.М. Сьомак [10] (добувна галузь), О.І. Фішук [11], Пітель Н.Я. [12] (агропромисловий комплекс) та ін. Аналіз структури та динаміки українського товарного імпорту виконано у статтях: К.С. Пугачевська [13], О.В. Нікішина [14], Т.М. Мельник, К.С. Пугачевська [15], О.Б. Саліхова [16] та ін.

Відаючи належне внеску перелічених науковців у дослідження питання оцінки потенціалу зовніш-

ньоєкономічної діяльності України, все ж вважаємо за доцільне наголосити на недостатності публікацій, присвячених аналізу географічної структури імпортних операцій у період криз, пов'язаних з пандемією COVID-19 та російсько-українською війною.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є аналіз географічної структури імпорту товарів в Україну. Мета визначає основні завдання дослідження, якими є:

– рейтингування країн за обсягами зовнішньоекономічної діяльності з Україною за період з 2018 по 2023 роки;

– аналіз товарної структури імпорту у зовнішній торгівлі України з найбільшими країнами-партнерами: Польща, Китай, Туреччина, Німеччина, Італія;

– встановлення пріоритетних напрямів імпорتنної діяльності у розрізі окремих груп товарів відповідно до класифікації Держстату України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відсутність стратегічного підходу до розв'язання проблеми насичення внутрішнього ринку за рахунок відповідного збільшення обсягів внутрішнього виробництва призводить до формування високої залежності внутрішнього ринку від імпорту [15, с. 30].

Залежність України від російського імпорту, яка спостерігалась впродовж останніх років, почала зменшуватись після 2018 року і досягла нульової позначки у 2023-му. Водночас свою присутність на українському ринку у аналізованому періоді наробиств Китай (табл. 1).

До п'ятірки країн, обсяги імпорту з яких в Україну є найбільшими у 2023 році, можна віднести: Китай, Польщу, Німеччину, Туреччину та США (табл. 2).

У квітні 2022 року уряд України заборонив ввезення всіх товарів із росії в митному режимі імпорту, що, автоматично, викинуло країну-агресора зі списку найбільших імпортерів товарів до нашої держави,

Таблиця 1

Географічна структура імпорту товарів в Україну

Країна	Період											
	2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%
Китай	7608356,0	13,30	9204805,0	15,14	8318436,1	15,31	10981714,2	15,08	8670909,1	15,68	10444501,7	16,43
Німеччина	5983348,8	10,46	5986873,6	9,85	5339677,7	9,83	6284374,9	8,63	4563010,8	8,25	5061679,2	7,96
Білорусь	3786929,0	6,62	3751922,9	6,17	2874478,6	5,29	4822980,5	6,62	–	–	–	–
Польща	3641921,5	6,37	4109083,2	6,76	4140911,8	7,62	4962500,1	6,81	5491364,7	9,93	6577759,0	10,35
США	2962372,5	5,18	3284435,8	5,40	3068698,2	5,65	3333257,3	4,58	2171949,6	3,93	2862841,7	4,50
Італія	2033022,5	3,56	2074753,7	3,41	2128733,9	3,92	2675493,0	3,67	1801382,3	3,26	2278223,6	3,58
Туреччина	1714301,8	3,00	2355446,7	3,87	2418811,8	4,45	3260265,2	4,48	3373356,1	6,10	4723377,9	7,43
Швейцарія	1644924,6	2,88	1592098,2	2,62	–	–	2496849,1	3,43	–	–	–	–
Франція	1480571,5	2,59	1652665,3	2,72	1467709,5	2,70	1764887,6	2,42	–	–	1759193,8	2,77
Угорщина	–	–	–	–	1399536,4	2,58	–	–	–	–	–	–
Болгарія	–	–	–	–	–	–	–	–	2082697,5	3,77	2221321,5	3,49
Індія	–	–	–	–	–	–	–	–	1683773,2	3,05	1882342,2	2,96
Румунія	–	–	–	–	–	–	–	–	1503239,7	2,72	*	*
Чехія	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1789421,6	2,82
російська федерація	8090391,3	14,15	6985013,5	11,49	4541838,6	8,36	6083490,5	8,35	1543148,2	2,79	–	–
Інші	18241438,5	31,90	19803075,2	32,57	18637304,1	34,30	26177314,2	35,94	22410917,2	40,53	23966337,6	37,70
Всього	57187578,0	100	60800173,1	100	54336136,7	100	72843126,6	100	55295748,4	100	63566999,8	100

Умовні позначення: “–” – країна у даному звітному періоді не входила до десятки найбільших імпортерів продукції в Україну

Джерело: дані Держстату України [17]

однак не забезпечило від проникнення продукції російського походження через треті країни.

Найбільш стабільними за обсягами імпорту в Україну своїх товарів за останні 6 років є Польща, Китай, Німеччина, Туреччина та Італія (табл. 3).

Проведемо детальний аналіз товарної структури імпорту у зовнішній торгівлі України з представленими у табл. 3 країнами-партнерами.

Польща. Директор консалтингової групи «A95» С. Куюн на брифінгу [18] зауважив, що до 2022 року 70% дизпального та 50% бензину Україна завозила з

росії та Білорусії. Навіть після початку повномасштабного вторгнення нафтопродукти з цих країн продовжували постачатися на ринок України без вказання країни походження ресурсу. Подібна ситуація спостерігалася і з скрапленням газом, 92% ринку якого припадало на росію, Білорусію та Казахстан [18]. Лише 09.05.2023 року уряд України заборонив імпорт пального невизначеного походження; імпортерів зобов'язали надавати сертифікати про країну його походження. Це забезпечило входження Польщі до п'ятірки найбільших країн-імпортерів паливно-енер-

Таблиця 2

Рейтингування країн за обсягами зовнішньоекономічної діяльності з Україною

Країни	Рейтинг країни (експорт) / (імпорт)					
	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Білорусь (Belarus)	(-) / (4)	(-) / (5)	(10) / (6)	(-) / (5)	(-) / (-)	(-) / (-)
Болгарія (Bulgaria)	(-) / (-)	(-) / (-)	(-) / (-)	(-) / (-)	(-) / (6)	(-) / (7)
Чехія (Czechia)	(-) / (-)	(-) / (-)	(-) / (-)	(-) / (-)	(-) / (-)	(-) / (9)
Китай (China)	(6) / (2)	(1) / (1)	(1) / (1)	(1) / (1)	(4) / (1)	(3) / (1)
Єгипет (Egypt)	(10) / (-)	(7) / (-)	(9) / (-)	(9) / (-)	(-) / (-)	(10) / (-)
Франція (France)	(-) / (10)	(-) / (9)	(-) / (9)	(-) / (10)	(-) / (-)	(-) / (-)
Німеччина (Germany)	(5) / (3)	(6) / (3)	(5) / (2)	(6) / (2)	(6) / (3)	(5) / (3)
Індія (India)	(7) / (-)	(8) / (-)	(6) / (-)	(7) / (-)	(-) / (8)	(-) / (8)
Італія (Italy)	(3) / (7)	(5) / (8)	(7) / (8)	(4) / (8)	(7) / (7)	(7) / (6)
Угорщина (Hungary)	(8) / (-)	(10) / (-)	(-) / (10)	(-) / (-)	(5) / (-)	(9) / (10)
Нідерланди (Netherlands)	(9) / (-)	(9) / (-)	(8) / (-)	(8) / (-)	(9) / (-)	(8) / (-)
Польща (Poland)	(2) / (5)	(2) / (4)	(2) / (4)	(2) / (4)	(1) / (2)	(1) / (2)
російська федерація (russian federation)	(1) / (1)	(3) / (2)	(3) / (3)	(5) / (3)	(-) / (9)	(-) / (-)
Румунія (Romania)	(-) / (-)	(-) / (-)	(-) / (-)	(-) / (-)	(2) / (10)	(2) / (-)
Словаччина (Slovakia)	(-) / (-)	(-) / (-)	(-) / (-)	(-) / (-)	(10) / (-)	(-) / (-)
Іспанія (Spain)	(-) / (-)	(-) / (-)	(-) / (-)	(10) / (-)	(8) / (-)	(6) / (-)
Швейцарія (Switzerland)	(-) / (9)	(-) / (10)	(-) / (-)	(-) / (9)	(-) / (-)	(-) / (-)
Туреччина (Turkey)	(4) / (8)	(4) / (7)	(4) / (7)	(3) / (7)	(3) / (4)	(4) / (4)
США (USA)	(-) / (6)	(-) / (6)	(-) / (5)	(-) / (6)	(-) / (5)	(-) / (5)

Умовні позначення: “-” – країна у даному звітному періоді не входила до десятки найбільших експортерів / імпортерів продукції у структурі зовнішньоекономічної діяльності України

Джерело: власні розрахунки авторів за даним табл. 1 та інформацією Держстату України [17]

Таблиця 3

Товарна структура імпорту у зовнішній торгівлі України з найбільшими країнами-партнерами

Країни	Період					
	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	2	3	4	5	6	7
Польща	пластмаси, полімерні матеріали (8,7%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (11,2%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (9,1%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (10,4%)	мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки (20,8%)	мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки (20,4%)
	електричні машини (8,6%)	ядерні реактори, котли, машини (9,1%)	ядерні реактори, котли, машини (8,7%)	пластмаси, полімерні матеріали (9%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (8,6%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (9,7%)
	ядерні реактори, котли, машини (8,1%)	пластмаси, полімерні матеріали (8,3%)	електричні машини (7,9%)	ядерні реактори, котли, машини (8,5%)	пластмаси, полімерні матеріали (7,1%)	пластмаси, полімерні матеріали (7%)

Продовження Таблиці 3

1	2	3	4	5	6	7
Китай	електричні машини (29,1%)	електричні машини (34,6%)	електричні машини (26,8%)	електричні машини (25,5%)	електричні машини (28,2%)	електричні машини (27,6%)
	ядерні реактори, котли, машини (18,7%)	ядерні реактори, котли, машини (16,8%)	ядерні реактори, котли, машини (18,2%)	ядерні реактори, котли, машини (19,2%)	ядерні реактори, котли, машини (15,7%)	ядерні реактори, котли, машини (15%)
	пластмаси, полімерні матеріали (4,6%)	пластмаси, полімерні матеріали (3,8%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (4,2%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (4,9%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (5,3%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (7,4%)
Туреччина	ядерні реактори, котли, машини (9,5%)	їстівні плоди та горіхи (8%)	ядерні реактори, котли, машини (10,1%)	ядерні реактори, котли, машини (9,8%)	мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки (10,4%)	мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки (13,3%)
	їстівні плоди та горіхи (9,1%)	ядерні реактори, котли, машини (8%)	їстівні плоди та горіхи (9,5%)	мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки (7,3%)	одяг та додаткові речі до одягу, текстильні (8,8%)	чорні метали (8,5%)
	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (8,7%)	електричні машини (7,3%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (7,5%)	чорні метали (7,3%)	їстівні плоди та горіхи (6%)	електричні машини (5,7%)
Німеччина	ядерні реактори, котли, машини (17%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (17,5%)	ядерні реактори, котли, машини (18,2%)	ядерні реактори, котли, машини (18,8%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (24,9%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (20,9%)
	мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки (16,3%)	ядерні реактори, котли, машини (15,9%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (15,7%)	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (16,6%)	ядерні реактори, котли, машини (11,9%)	ядерні реактори, котли, машини (13,7%)
	засоби наземного транспорту (крім залізничного) (11,8%)	мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки (11,9%)	фармацевтична продукція (8,5%)	фармацевтична продукція (8,8%)	мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки (9,5%)	мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки (10%)
Італія	ядерні реактори, котли, машини (27,4%)	ядерні реактори, котли, машини (24,8%)	ядерні реактори, котли, машини (23,7%)	ядерні реактори, котли, машини (23,3%)	ядерні реактори, котли, машини (18,1%)	ядерні реактори, котли, машини (20,3%)
	мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки (9%)	мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки (6,5%)	тютюн і промислові замінники тютюну (8,7%)	фармацевтична продукція (8,4%)	мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки (9,4%)	тютюн і промислові замінники тютюну (10,2%)
	електричні машини (5,9%)	тютюн і промислові замінники тютюну (6,2%)	фармацевтична продукція (8,3%)	тютюн і промислові замінники тютюну (7,9%)	тютюн і промислові замінники тютюну (6,9%)	фармацевтична продукція (6,5%)

Джерело: дані Держстату України [17]

гетичних товарів до України (інші чотири – Греція, Індія, Литва та Туреччина) [19]. Практично до завершення 2023 року Польща утримувала першість як найбільший постачальник дизельного пального в Україну, однак за результатами року поступилась Румунії через страйк польських перевізників, які у листопаді блокували декілька КПП на україно-польському кордоні. До позитивних тенденцій останніх років можна віднести зростання кількості імпортерів пального, що може забезпечити достатньо високий рівень конкуренції на ринку, а також диверсифікацію способів його надходження для утримання балансу між постачанням автотранспортом, залізницею та морським транспортом. До негативних – блокування кордону, що збільшує термін доставки пального з Польщі, таким чином збільшуючи його вартість для кінцевого споживача.

На відміну від стрімко зростаючої частки товарів групи «мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки», інші дві важливі складові імпорту в Україну з Польщі – «засоби наземного транспорту (крім залізничного)» та «пластмаси, полімерні матеріали», – залишаються стабільними у структурі загального імпорту. Ринок імпортованих автомобілів, як і більшість галузей, пережив важкі часи з початку повномасштабного вторгнення, однак навіть у кризовому 2022 році повного обвалу вдалось уникнути, не в останню чергу, завдяки процедурі так званого «нульового розмитнення», яка діяла впродовж квітня-червня. Польща входить до десятки країн, з яких найбільше імпортують автомобілі в Україну (лідери – США, Китай, Німеччина). Більш важливо, що Польща знаходиться у трійці країн, звідки привозять до України вживані авто, адже їх частка в імпорті за даними Міністерства внутрішніх справ у 2024 році перевищила 70% [20]. Часто Польща, при цьому, виконує роль «транзитної країни», де машини не купують, а лише оформлюють необхідні документи.

Хімічна промисловість, яка почала активно розвиватися ще на початку минулого століття, є пріоритетним напрямком економіки Польщі та має високий експортний потенціал. Значна частина її продукції (у 2023 році за даними ДП «Черкаський НДІТЕХІМ» [21] – близько четвертої частини), зокрема, первинні пластмаси та вироби з пластмас, потрапляє й на ринок України. Поряд з Китаєм, Польща залишається одним із найбільших імпортерів такої продукції до України. Пластик хімічно стійкий, гнучкий, легкий, майже не входить у реакцію з іншими матеріалами, не реагує на електричний заряд та магнітне поле, стійкий до механічних навантажень та ультрафіолету, що пояснює його популярність у різних сферах застосування. Водночас нетривале використання окремих продуктів (напр., упаковки), а також довгий період його розкладання створюють проблеми для довкілля [22]. Законодавчі ініціативи в Україні, спрямовані на обмеження використання одноразового пластику, які реалізуються останніми роками, можуть створити проблеми для імпортерів окремих видів продукції з Польщі: соломинки для напоїв, одноразовий посуд, ватні палички з пластиковою основою тощо.

Китай є найбільшим імпортером своїх товарів до України. Першу сходинку у рейтингу найбільш затребуваних товарів з Китаю впевнено утримують електричні машини, частка яких у загальному імпорті тримається на рівні 27,6% у 2023 році, другу – ядерні

реактори, котли, машини, – 15%. У складі перших особливим попитом в Україні користуються електричні батареї, електричні трансформатори, електрогенераторні установки та телефонні апарати для бездротових мереж зв'язку, у складі других – побутова техніка. До цінового фактору, який прямо впливав на стабільність попиту на ці товари у попередні роки, у 2022–2023 рр. додалися перебої з електропостачанням та перехід багатьох компаній і навчальних закладів на дистанційну роботу.

Як демонструють дослідження [23] у 2023 році 13% українського ринку нових легкових автомобілів поповнювалась автомобілями з Китаю. При цьому йде мова не лише про китайські бренди (BYD, Chery, Geely), але й відомі світові компанії, частина виробництва яких розміщена в Китаї (на зразок Volkswagen, Honda чи Nissan). Абсолютна більшість (81%) легкових з КНР були електромобілі. Така популярність цього сегменту легкових автомобілів в українських споживачів пояснюється не лише їх відносно низькою вартістю але й тим, що більшість не китайських електромобілів теж оснащуються акумулятором саме китайського походження.

Туреччина. З початком повномасштабного вторгнення та відмовою від російського палива, Україна почала шукати нові джерела його постачання. У 2023 році Туреччина перетворилась на одного з найбільших експортерів палива на український ринок. Однак, як зазначається в аналітичній статті на ресурсі «Економічна правда», турецькі трейдери експортують в Україну власні нафтопродукти, які не потрапляють під санкції ЄС та заборону України, і при цьому країна забезпечує власні потреби дешевшим російським газом [24]. Причиною є те, що маючи напружені відносини з США та ЄС, уряд Туреччини змушений уникати протистояння з російською федерацією, зважаючи на залежність країни від імпорту нафти і газу, туристичного бізнесу та будівельної діяльності за кордоном [25, с. 33]. Водночас, якщо факт перемаркування російського палива на турецьке буде доведено, існує ризик суттєвого зменшення цієї групи товарів у загальній структурі українського імпорту з Туреччини.

Водночас, як зауважують А.О. Бояр та В.Й. Лажнік [26], незважаючи на менший відносний показник і загальний обсяг, ключові статті турецького імпорту більш різноманітні й мають менш виражений сировинний характер. Скориставшись дефіцитом в Україні, у 2023 році Туреччина наростила постачання металопродукції. Як засвідчують дослідження [27] обсяги імпорту гарячекатаного прокату з Туреччини в Україну зросли у 48 разів у 2023 році в порівнянні з 2021-м, холоднокатаного прокату – у 7,5 разів. Загалом, турецькі поставки склали майже 40% від усього імпорту Україною металопродукції у 2023 році. Також Туреччина впродовж останніх років залишається основним постачальником фруктів та горіхів до України. Важливою статтею турецького експорту до України є одяг та додаткові речі до одягу (8,8% від загального обсягу у 2022 році, однак з тенденцією до зменшення). Податкові пільги для виробників перетворили Туреччину на одного зі світових лідерів з виробництва текстилю, одягу з шкіри та взуття. Після ратифікації Туреччини у серпні 2024 року угоди про зону вільної торгівлі з Україною, аналогічний крок очікується від

українських парламентарів. Угода передбачає скасування ввізного мита на значну кількість товарних позицій, що, як очікується, ще більше поживить торгівлю між двома країнами, однак, найбільше може постраждати саме вітчизняна галузь легкої промисловості.

Німеччина. Після початку російської військової агресії Німеччина стала не лише найважливішим політичним партнером, а й економічним – постачальником нафтопродуктів і товарів, які стали критично важливими для України [28]. У той час як впродовж пандемії COVID-19 на перше місце у структурі товарного імпорту з Німеччини в Україну вийшла номенклатурна група «ядерні реактори, котли, машини», у воєнний період першість повернули собі «засоби наземного транспорту». Німеччина (разом зі США та Японією) серед країн-лідерів за обсягами імпортованих в Україну автомобілів, а Volkswagen – одна з найпопулярніших марок на вітчизняному авторинку. Присутній також позитивний тренд – Державна митна служба відвітувала, що за I квартал 2024 року найбільше легкових автомобілів завезено саме з Німеччини. У трійці товарних груп-лідерів у 2022-2023 рр. «мінеральні палива, нафта і продукти її перегонки» замінили «фармацевтичну продукцію», частка якої дещо зменшилась після «ковідних» років, однак все ще залишаючись суттєвою (на рівні 8,2% у 2023 році).

Італія – шостий торговельний партнер України серед країн світу за обсягом торгівлі товарами і посідає четверте місце за обсягами товарообігу України з країнами ЄС [29]. Серед топових товарів, які Україна імпортує з Італії, є електричні машини і обладнання, зокрема, кухонне обладнання як професійне, так і для побутових споживачів [30, с. 105]. Звертає на себе увагу стабільне зростання частки групи товарів «тютюн і

промислові замітники тютюну» у загальній структурі італійського імпорту (10,2% у 2023 році). Маючи високотехнологічні компанії, що займаються вирощуванням тютюну на півдні, Італія впродовж багатьох років була серед лідерів у географічній структурі вітчизняного імпорту тютюнових виробів, поряд з Малаві, Німеччиною, Бразилією та Нідерландами. Також, поряд з Німеччиною, Індією, Францією та Іспанією, Італія входить до п'ятірки лідерів із постачання ліків до нашої країни, хоча й її частка суттєво знизилась у порівнянні з 2020 роком і у 2023 році склала 6,5%.

Висновки. Загалом, виникнення нових зовнішніх факторів впливу на торговельну діяльність в Україні як от пандемія COVID-19 та російсько-українська війна, змістило акценти в зовнішньоторговельних операціях, та, зокрема, вплинуло як на структуру імпорту, так і на зміну переліку країн-імпортерів. Варто зазначити, що пандемія COVID-19 не вплинула настільки істотно на структуру імпорту як російсько-українська війна. Зміни в частині країн-імпортерів відбулися насамперед в частині поступового зменшення і до абсолютного припинення торговельних операцій з росією, та вихід на перший план такого партнера як Польща. Також зміни відбулися і в першій десятці країн, що імпортують свою продукцію в Україну, та найбільшими постачальниками залишаються: Польща, Китай, Туреччина, Німеччина, Італія. Найбільші зміни спостерігаємо у складі товарів, що завжди імпортувалися Україною, наприклад, таких ресурсів як пальне. Зокрема, в частині придбання пального варто відмітити тенденції зростання кількості імпортерів пального протягом останніх років, що може забезпечити достатньо високий рівень конкуренції на ринку, а також диверсифікацію способів його надходження.

Список використаних джерел:

1. Краснодєд Т.Л. Аналіз експортно-імпортних операцій України на сучасному етапі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22. Ч. 2. С. 32–35.
2. Дунська А. Експортно-імпортна діяльність України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 3. С. 36–46.
3. Шепель Т.В. Сучасні реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 49–58.
4. Субочев О.В., Юркевич О.М., Киян Є.М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності України з макрорегіоном МЕНА. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 22. С. 14–18.
5. Тохтамиш Т.О., Ягольницький О.А., Овчиннікова М.А. Аналіз зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами Європейського Союзу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. С. 44–50.
6. Оліховський В.С. Аналізування стану зовнішньоекономічної діяльності України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2377/2298> (дата звернення: 12.11.2024).
7. Батракова Т.І., Фоменко С.С. Сучасний стан зовнішньої торгівлі України в умовах економічної нестабільності. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 4. С. 56–62.
8. Тюха І.В., Іванина В.О. Сучасний стан та тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7598> (дата звернення: 11.11.2024).
9. Пелєх О.Б. Структурні зміни експорту та імпорту товарів України на початку XXI ст. *Академічний огляд*. 2021. № 2 (55). С. 79–92.
10. Сьомак О.М. Аналіз експорту та імпорту добувної галузі України. *Економічний простір*. 2020. № 153. С. 123–127.
11. Фіщук І.О. Статистичний аналіз експорту продукції аграрного сектору економіки України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 5. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-5-03-03/2022-5-03-03> (дата звернення: 20.10.2024).
12. Пітель Н.Я. Аграрний експорт України в умовах війни. *Економіка та управління АПК*. 2023. № 2. С. 45–56.
13. Пугачевська К. Імпортозалежність економіки України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2020. № 4. С. 103–114.
14. Нікішина О.В. Аналіз імпортозалежності та інституційне забезпечення селективного імпортозаміщення на агропродовольчих ринках України в умовах нестабільності. *Економіка: реалії часу*. 2024. № 3 (73). С. 62–77.
15. Мельник Т.М., Пугачевська К.С. Імпортозалежність економіки України і пріоритети селективного імпортозаміщення. *Економіка України*. 2016. № 4 (653). С. 29–44.

16. Саліхова О.Б. Імпорт високотехнологічних товарів в Україну та його визначальні детермінанти. *Наука та наукознавство*. 2012. № 4. С. 40–56.
17. Економічна статистика. Зовнішньоекономічна діяльність. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення: 19.11.2024).
18. Підсумки роботи ринку нафтопродуктів у 2023 році. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3802546-pidsumki-roboti-rinku-naftoproductiv-u-2023-roci.html> (дата звернення: 19.11.2024).
19. Зуєва О. Витрати на імпорт енергоресурсів 2023 року перевищили заробітки від експорту у 26 разів. URL: <https://mind.ua/openmind/20269590-vitrati-na-import-energoresursiv-2023-roku-perevishchili-zarobitki-vid-eksportu-u-26-raziv> (дата звернення: 19.11.2024).
20. 71% імпортованих авто в Україну у 2024 році були вживані. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/import-cars-2024-7> (дата звернення: 19.11.2024).
21. Аналітична оцінка ситуації у хімічній промисловості України та на внутрішньому товарному ринку хімічної продукції за підсумками 2023 року. URL: <http://www.nditekhim.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/HPUVyp-42023-shhorichnyk.pdf> (дата звернення: 19.11.2024).
22. Колісник М. Ера пластику чи металу: економічність і екологічність. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/30/709323/> (дата звернення: 19.11.2024).
23. Петровський Д. Українці майже удвічі частіше почали купувати авто з Китаю: топ-5 моделей. URL: <https://www.unian.ua/economics/transport/avto-z-za-kordonu-skilki-legkovikiv-z-kitayu-kupili-ukrajinci-u-2023-roci-12509403.html> (дата звернення: 19.11.2024).
24. Поміняли білорусів на індусів. Як змінився ринок пального. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/09/12/704192/> (дата звернення: 19.11.2024).
25. Стратегічне партнерство з Турецькою Республікою: зовнішньоекономічні аспекти: аналіт. доп. / Н. Гавриленко, А. Бобровицький, М. Замікула та ін.; заг. ред. М. Паламарчука, Р. Юлдашева. Київ : НІСД. 2022. 59 с.
26. Бояр А.О. Лажник В.Й. Динаміка та сучасний стан товарної торгівлі між Україною та Туреччиною. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 10. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-10-02-02> (дата звернення: 19.11.2024).
27. Григоренко Ю. Стан та перспективи торгівлі металопродукцією Україна-Туреччина. URL: <https://gmk.center.ua/posts/stan-ta-perspektyvy-torhivli-metaloproduktsiiei-ukraina-turechchyna/> (дата звернення: 19.11.2024).
28. Григоренко Ю. Україна – Німеччина: аналітичний огляд торгівлі. URL: <https://gmk.center.ua/posts/ukraina-nimechchyna-analitychnyj-ohliad-torhivli/> (дата звернення: 19.11.2024).
29. Торгово-економічне та інвестиційне співробітництво України з Італійською Республікою. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/3155-trade/> (дата звернення: 19.11.2024).
30. Процик І.С., Кривонос Ю.П. Особливості торговельних відносин підприємств продажу побутової техніки України та Італії. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2024. Вип. 8. № 2. С. 102–113.

References:

1. Krasnodied T. L. (2018) Analiz eksportno-importnykh operatsii Ukrainy na suchasnomu etapi [Analysis of export and import operations of Ukraine on the modern stage]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Uzhorod National University Herald. Series: International Economic Relations and World Economy*, vol. 22, part. 2, pp. 32–35.
2. Dunska A. (2016) Eksportno-importna diialnist Ukrainy [Export and import activities of Ukraine]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*, vol. 3, pp. 36–46.
3. Shepel T. V. (2021) Suchasni realii ta perspektyvy rozvytku zovnishnoi torhivli Ukrainy [Modern realities and prospects for the development of Ukraine's foreign trade]. *Biznes Inform – Business Inform*, vol. 1, pp. 49–58.
4. Subochev O. V., Yurkevych O. M., Kyian Ye. M. (2017) Analiz zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy z makrorehionom MENA [The analysis of Ukraine's foreign trade and investments with MENA countries]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, vol. 22, pp. 14–18.
5. Tokhtamysh T. O., Yaholnytskyi O. A., Ovchynnikova M. A. (2018) Analiz zovnishnoi torhivli tovaramy ta posluhamy Ukrainy z krainamy Yevropeiskoho Soiuzu [Analysis of foreign trade in goods and services of Ukraine with the European Union countries]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and National Problems of Economy*, vol. 23, pp. 44–50.
6. Olikhovskiy V.S. (2023) Analizuvannya stanu zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy [Analysing the state of Ukraine's foreign economic activity]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 50. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2377/2298> (accessed November 12, 2024).
7. Batrakova T. I., Fomenko S. S. (2023) Suchasnyi stan zovnishnoi torhivli Ukrainy v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti [The current state of Ukraine's foreign trade under the conditions of economic instability]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka – Digital Economy and Economic Security*, vol. 4, pp. 56–62.
8. Tiukha I. V., Ivanyyna V. O. (2020) Suchasnyi stan ta tendentsii rozvytku zovnishnoi torhivli Ukrainy [Current state and tendencies of development of foreign trade of Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, vol. 1. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7598> (accessed November 11, 2024).
9. Pelekh O. B. (2021) Strukturni zminy eksportu ta importu tovariv Ukrainy na pochatku XX st. [Structural changes in exports and imports of Ukrainian goods at the beginning of the 21st century]. *Akademichnyi ohliad – Academic review*, vol. 2(55), pp. 79–92.
10. Somak O. M. (2020) Analiz eksportu ta importu dobovnoi haluzi Ukrainy [Analysis of exports and imports of the mining industry of Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir – Economic space*, vol. 153, pp. 123–127.
11. Fishchuk I. O. (2022) Statystychnyi analiz eksportu produktsii ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrainy [Statistical analysis of the export of products of the agricultural sector of the economy of Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia – Problems of modern transformations. Series: economics and management*, vol. 5. Available at: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-5-03-03/2022-5-03-03> (accessed November 19, 2024).

12. Pitel N. Ia. (2023) Ahrarnyi eksport Ukrainy v umovakh viiny [Agricultural exports of Ukraine in the conditions of war]. *Ekonomika ta upravlinnia APK – AIC Economics and Management*, vol. 2, pp. 45–56.
13. Puhachevska K. (2020) Importozalezhnist ekonomiky Ukrainy [Import dependence of the Ukrainian economy]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*, vol. 4, pp. 103–114.
14. Nikishyna O. V. (2024) Analiz importozalezhnosti ta instytutsiine zabezpechennia selektyvnoho importozamishchennia na ahroprodovolchychk rynkakh Ukrainy v umovakh nestabilnosti [Analysis of import dependence and institutional support of selective import substitution in agro-food markets of Ukraine in conditions of instability]. *Ekonomika: realii chasu – Economics: time realities*, vol. 3(73), pp. 62–77.
15. Melnyk T. M., Puhachevska K. S. (2016) Importozalezhnist ekonomiky Ukrainy i prorytety selektyvnoho importozamishchennia [Importdependence of Ukraine’s economy and priorities of selective import substitution]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, vol. 4 (653), pp. 29–44.
16. Salikhova O. B. (2012) Import vysokotekhnolohichnykh tovariv v Ukrainu ta yoho vyznachalni determinant [Import of high-tech goods to Ukraine and its determinants]. *Nauka ta naukoznavstvo – Science and Science of Science*, vol. 4, pp. 40–56.
17. Ekonomichna statystyka. Zovnishnoekonomichna diialnist [Economic statistics. Foreign economic activity]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (accessed November 19, 2024).
18. Pidsumky roboty rynku naftoproduktiv u 2023 rotsi [Results of the oil products market in 2023]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3802546-pidsumki-roboti-rinku-naftoproduktiv-u-2023-roci.html> (accessed November 19, 2024).
19. Zuiieva O. (2024) Vytraty na import enerhoresursiv 2023 roku perevyshchly zarobitky vid eksportu u 26 raziv [Energy import costs in 2023 exceeded export earnings by 26 times]. Available at: <https://mind.ua/openmind/20269590-vitrati-na-import-energoresursiv-2023-roku-perevishchili-zarobitky-vid-eksportu-u-26-raziv> (accessed November 19, 2024).
20. 71% importovanykh avto v Ukrainu u 2024 rotsi byly vzhvyvani [71% of cars imported to Ukraine in 2024 were used]. Available at: <https://opendatabot.ua/analytics/import-cars-2024-7> (accessed November 19, 2024).
21. Analitychna otsinka sytuatsii u khimichnii promyslovishti Ukrainy ta na vnutrishnomu tovarnomu rynku khimichnoi produktsii za pidsumkamy 2023 roku [An analytical assessment of the situation in the chemical industry of Ukraine and the domestic chemical commodity market as of 2023]. Available at: <http://www.nditekhim.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/HPUVyp-42023-shhorichnyk.pdf> (accessed November 19, 2024).
22. Kolisnyk M. (2024) Era plastyku chy metalu: ekonomichnist i ekolohichnist [The era of plastic or metal: cost-effective and environmentally friendly]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/30/709323/> (accessed November 19, 2024).
23. Petrovskiy D. (2024) Ukraintsi maizhe udvichi chastishe pochaly kupuvaty avto z Kytaiu: top-5 modelei [Ukrainians are almost twice as likely to buy cars from China: top 5 models]. Available at: <https://www.unian.ua/economics/transport/avto-z-zakordonu-skilki-legkovikiv-z-kitayu-kupili-ukrajinci-u-2023-roci-12509403.html> (accessed November 19, 2024).
24. Pominialy bilorusiv na indusiv. Yak zminyvsia rynek palnoho [They exchanged Belarusians for Indians. How the fuel market has changed]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/09/12/704192/> (accessed November 19, 2024).
25. Havrylenko N., Bobrovyskyi A., Zamikula M. ta in. (2022). *Stratehichne partnerstvo z Turetskoiu Respublikoiu: zovnishnoekonomichni aspekty: analit. dopovid* [Strategic partnership with the Republic of Turkey: foreign economic aspects: analytical report]. Kyiv, 59 p. (in Ukrainian).
26. Boiar A. O. Lazhnik V. I. (2023) Dynamika ta suchasnyi stan tovarnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta Turechchynoiu [Dynamics and current state of commodity trade between Ukraine and Turkey]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia – Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management*, vol. 10. Available at: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-10-02-02> (accessed November 19, 2024).
27. Hryhorenko Yu. (2024) Stan ta perspektyvy torhivli metaloproduktsiieiu Ukraina-Turechchyna [State and prospects of trade in steel products Ukraine-Turkiye]. Available at: <https://gmk.center.ua/posts/stan-ta-perspektyvy-torhivli-metaloproduktsiieiu-ukraina-turechchyna/> (accessed November 19, 2024).
28. Hryhorenko Yu. (2024) Ukraina – Nimechchyna: analitychnyi ohliad torhivli [Ukraine – Germany: analytical trading review]. Available at: <https://gmk.center.ua/posts/ukraina-nimechchyna-analitychnyj-ohliad-torhivli/> (accessed November 19, 2024).
29. Torhovo-ekonomichne ta investytsiine spivrobitnytstvo Ukrainy z Italiiskoiu Respublikoiu [Trade, economic and investment cooperation between Ukraine and the Republic of Italy]. Available at: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/3155-trade/> (accessed November 19, 2024).
30. Protsyk I. S., Kryvonos Yu. P. (2024) Osoblyvosti torhovelnykh vidnosyn pidpriemstv prodazhu pobutovoi tekhniky Ukrainy ta Italii [Features of trade relations of enterprises selling household appliances in Ukraine and Italy]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnika”. Seriya “Problemy ekonomiky ta upravlinnia” – Bulletin of Lviv Polytechnic National University series: “Economics and Management Issues”*, vol. 8, n. 2, pp. 102–113.